

No. 13 (een zeldzaam voorwerp) misschien, neolithisch maaksel. De ronde kuil in stuk No. 17 moet ontstaan zijn door aanraking met vuur.

En voor wij van dit terrein afscheid nemen wil ik nog vertellen, hoe ik hier o.a. een bijzonder indrukwekkenden zomeravond beleefde.

Het was enkele minuten voor zonsondergang, dat een tooverstemming ontstond — de kruinen der dennen begonnen in koperkleur te lichten — en de woestijn die in haar schaduw lag, was licht paars — als plotseling de duinenreeks die den geheelen oostkant vormt, een heerlijk soort „Alpenglühen” vertoonde, dat tegen den tamelijk duisteren oostelijken hemel fantastisch afstak. Dit zeldzaam grootsche natuuraferreel duurde 10 minuten — dan werd het landschap in grijze tinten gehuld en de natuur ging rusten.

Zulke mooie oogenblikken beleef je, het is wel merkwaardig, steeds wanneer je geheel alleen bent.

Haarlem, December 1931.

R. OPPENHEIM.

TEUNISBLOEM.

Fig. 1. De laatste bloemen van een tweejarige Groote Teunisbloem 28 September '32. Zonsondergang.

De bedoeling van Thijsses's Hof in het Bloemendaalsche Bosch is, dat daar mettertijd alle plantensoorten komen, die thans in de duinen groeien of vroeger daarvoor vermeld zijn, maar thans verdwenen. En elke soort willen wij meteen in een zoo groot aantal individu's vertegenwoordigd zien, dat de bezoekers met vrucht de levensgewoonten van de plant kunnen bestudeeren. Daarbij komt dan nog, dat aan de planten zoo veel mogelijk vrijheid wordt gelaten, om zich te vestigen waar zij willen. Het spreekt vanzelf dat sommige soorten wel eens betuigd moeten worden, terwijl andere weer trots alle aanmoediging het nog niet willen doen. Toch begint het aardig op te schieten. Er zijn nu tegen de vierhonderd soorten van bloemplanten. Haast alle boomen en heesters van de duinen zijn present. In het oude eikenhakhout hebben de vogels voor allerlei opslag gezorgd, o.a. taxus en hulst. Op sommige plaatsen krijgt het

plantengezelschap al meer en meer de samenstelling van een natuurlijke associatie. Van zelf waren de vijveroevers en de natte pan daar het eerst mee klaar, maar thans is ook de duinroosjeshelling heel aardig bezig.

Onder de planten, die er zich het best thuis voelen en dan ook door den heelen tuin heen dartelen, staan de Teunisbloemen en de Toortsen boven aan. In den drogen zomer had de Teunisbloem zich dan ook gevestigd in de natte duinpan en zou zelfs *Parnassia* gaan verdringen. Maar de Octoberregens hebben het evenwicht hersteld. Die Teunisbloemrozetten zitten nu een paar decimeter onder water en zullen die onderdompeling wel niet overleven. Maar elders spelen ze nog de baas: de Gewone Teunisbloem, de Groote Teunisbloem en de Kleine Teunisbloem.

Ze komen in bloei vrijwel precies op 21 Juni, dat scheelt nooit meer dan een paar dagen en dan is de Gewone Teunisbloem (*Oenothera biennis*) doorgaans een dag of zoo voor op de Groote (*Oenothera Lamarckiana*), van de Kleine (*Oenothera muricata*) weet ik het niet precies, daarvan heb ik er nog te weinig en sinds te korten tijd.

De groote vreugd voor de wandelaars is natuurlijk het opengaan van de Teunisbloemen. Dat begint in Juli en Augustus ongeveer een uur voor zonsondergang met het zichtbaar worden van een klein geel spleetje tusschen de kelkslippen. Dat scheurtje wordt al grooter en grooter, de toppen van de kelkslippen blijven nog een poosje samenhangen. Eindelijk krijgt de ontplooi kracht van de kroonbladeren de overhand. De kelkslippen komen vrij en al naar omstandigheden buigen zij nu snel buitenwaarts, op den voet gevolgd door de kroonbladen die zich aanvanke-lijk uitspreiden door den gestrekten hoek heen. Meteen komt de stijl met de vier stempels te zien en de acht meeldraden, bij de Groote Teunisbloem al dadelijk in den stand, berekend op vlinderbezoek. Dit jaar werden de Teunisbloemen het meest bezocht door onze goede kennis Pistooltje of Gamma uil (*Plusia gamma*). Het aantal der bloemen die zich iederen avond aan elke tros openen loopt van twee tot vier. Ik weet nog niet, of daarvoor een zekere „wetmatigheid” bestaat.

De planten, die in Juni in bloei komen zijn snel opgeschoten uit de rozetten, die zich het vorig jaar uit zaad hebben gevormd. De Teunisbloemen zijn tweejarige planten. En tegelijk met den bloei zien wij hier en daar alweer nieuwe rozetten ontstaan voor den bloei van het volgend jaar.

Vele daarvan echter gaan „doorschieten” en bloeien reeds in het eerste jaar en wel in September en October, wanneer de Teunisbloemen die een geregeld leven leiden, al zijn uitgebloeid. En nu is het heel interessant, om na te gaan, hoe die bloemen nog altijd open gaan omstreeks zonsondergang. Maar eigenlijk zijn de dagen toch te kort, de openingstijd wordt al meer verschoven tot heelemaal naar zonsondergang toe. Eindelijk, midden October, komt het zoo-

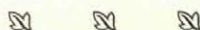

Fig. 2. Een éénjarige Groote Teunisbloem in begin van bloei. 28 Sepr. '32. Zonsondergang.

ver, dat ze het niet meer klaar spelen en dat ge na zonsondergang nog Teunisbloemen aantreft die zich niet uit hun windselen hebben kunnen bevrijden. Dat gaat zoo door tot de eerste nachtvorsten komen, dan hangen meteen de bloeitoppen krom en de plant gaat afsterven, zonder dat de bovenste bloemen het tot rijping van hun zaad hebben kunnen brengen. De onderste bloemen zijn echter wel klaar gekomen, want de Teunisbloemvruchten rijpen snel en vandaag 16 December, waren de sijsjes, die 11 December met het invallen van de eerste echte vorst in groot aantal kwamen opdagen, al weer druk bezig met de Teunisvruchten open te breken en er de rijpe zaden uit te pikken.

Laat ik nog even zeggen, dat dit jaar de doorschieters, de eerstejaarsbloeiers allemaal afkomstig waren van de Grootte Teunisbloem. Meestal wordt die in bloei tot manshoog of zelfs hoger, de eerstejaarsbloeiers echter bleven beneden de meter. Maar juist daardoor hadden ze een heel fraaie gestalte, een sieraad voor elken tuin.

JAC. P. THIJSSSE.

SCHADELIJK GEDIERTE.

An den Ouden IJssel zat ik, een boek op de knieën en las niet. Las toch wel, las in het groote, interessante boek van de natuur. Op een steenworp afstand van de plaats waar ik zat, was neergestreken op een dorren wilgentak, dat kleine, fijne, blauwe ding, dat ijsvogeltje heet. Heb je het ook in de gaten, dacht ik; daar beneden, in een ondiep kreekje, veilig zich wanend voor de groote roovers in de diepte, wemelde het van kleine voren- en brasemkinderen. Op de doode wilgentwijg zat ijsvogeltje, doodstil, mij, die minstens even doodstil zat en verscholen was achter een klein boschje, niet ziende. Daar schoot het bliksemsnel het klare water in en toen het zich weer vertoonde, zag ik een vorentje in zijn sterken fellen snavel. Voor eigen consumptie? Neen, voor de kinderen thuis, in een holwoning, verder aan de rivier. Met een paar minuten was het terug, koos weer dezelfde plek, zat een wijle stil en plofte weer neer en weer en werd niet moede spijs te brengen aan de wachtende kinderen thuis. Op zoo korten afstand had ik het merkwaardige vogeltje nog nooit gezien en nog nooit zóó visschend met hartschtelijken ijver.

Het was een blauw veertje, dat ik zag, zoo fijn en zoo teer en ik dacht er met weemoed aan, dat dit heerlijke diertje niet altijd veilig is voor menschengeweld. Het heeft al zoo'n kommervol bestaan in barren wintertijd. Als het ondiepe water dichtgevroren is en al het geschubde volkje in de rivier de diepte heeft opgezocht, sterft het in grooten getale van kou en van honger. En als het zich vertoont in de nabijheid van de vischvijvers der Heidemaatschappij, dan komt de mensch, wien, als zijn eigenbelang ook maar eenigszins in het gedrang komt, somtijds niets heilig is en schiet het neer of verbrijzelt zijn teere pootjes of zijn fijne lijfje in een gemeene verraderlijke klem. „Schadelijk gedierte”, durft hij dan zeggen. Mij geeft dat een gevoel, alsof die mensch zoo een stuk van den hemel, zich welvend boven zijn leven, vergruizelt.

Als ijsvogeltje „schadelijk gedierte” is en om het vangen van enkele vischjes ten doode mag worden gewijd, vraag ik mij af, waarbij de mensch zelf dan wel moet worden ingedeeld.

Terwijl mijn kleine vriendje maar al aan het visschen was, trok een ander tooneel mijn aandacht, minder mooi. Uit een bietenveld, aan de overzijde, kwam een konijn gevlogen, het jaagpad langs, met langgerekte leden, zoo snel als hij kon. Op eenigen afstand gevolgd door een hermelijn. Dien krijg je niet, jongen, dacht ik, ziende dat de afstand grooter werd. Over de wei werd de jacht voortgezet, de felle jacht op leven en dood. Gaat het toch ten doode? Ik zag den afstand kleiner worden, al kleiner. Raakte het vervolgde dier aan 't eind van zijn kracht? Werd het door angst verlamd? De felle vervolger liep al meer in. Een hartroerend geschrei vervulde opeens de lucht, als het geschrei van een kind in angst, dan zachter en zachter wordend en wegstervend. Met mijn